

Sınıf Yönetimine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Günay Paliç
Esra Keleş

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon

Bu çalışmada, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde çalışan öğretmenlerin, “sınıf yönetimi” kavramına ilişkin görüşlerini; “öğretmen özellikleri”, “sergilenen yaklaşımlar”, “karşılaşılan sorunlar” ve “öneriler” boyutlarında incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada, öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2009–2010 eğitim öğretim yılı Rize ilindeki ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan toplam 42 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmada, 4 açık uçlu sorudan oluşan yazılı görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından örneklemdaki öğretmenlerin ifadeleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırılarak kategoriler oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda, etkili bir sınıf yönetimi için önemli görülen öğretmen özellikleri; “kişisel özellikler”, “mesleki özellikler” ve “öğrenciye yaklaşım” olarak belirlenmiştir. Çalışmada yer alan öğretmenlerin sınıf yönetiminde önlemsel, gelişimsel ve tepkisel yaklaşımlara uygun davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Ayrıca, öğretmenlerin en çok karşılaştığı sorunlar öğrenci farklılıkları, farklı aile ortamlarının yansımaları ve öğrencinin derse tutumu olarak belirlenmiştir. Uygulanacak hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programları ile tüm öğretmenlerin sınıf yönetiminde çağdaş yaklaşımlara uygun bir anlayışa ve yeterliğe sahip olmalarının sağlanması önerilmektedir. Ayrıca, öğretmenlerle okul, aile, çevre ve rehberlik hizmetleri arasında sıkı bir işbirliği sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılması önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Sınıf yönetimi, öğretmen özellikleri, öğretmen görüşleri

Atıf için/Please cite as:

Paliç, G., & Keleş, E. (2011). Sınıf yönetimine ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 17(2), 199-220.

Teacher Opinions on Classroom Management

Background: The quality of teaching and learning is related to quality of classroom management (Harris, 1991; Demirel, 2005; Şentürk & Oral, 2008). There are various approaches about classroom management in the literature. Wragg's (1993) seven approaches are authoritarian, free approach, behavior guidance, relationship between people, scientific, social system and folklore; while Levin and Nolan's (1991) three approaches are interventionist, non-interventionist and interactionist and Başar's (2001) four approaches are reactive, precautionary, developmental and holistic. Knowing these approaches will guide teachers to construct effective classroom management.

Purpose: In this study, it is aimed to observe opinions of teachers working in primary and secondary schools on the concept of 'classroom management' in terms of 'teacher qualifications', 'approaches being displayed', 'problems faced' and 'suggestions' dimensions.

Method: Descriptive analysis method was used to determine the opinions of teachers. The sample of the study was 42 teachers working at primary and secondary schools in Rize province within the 2009-2010 educational year. A written interview form consisting of 4 open-ended questions was used as the data collection tool. Categories have been formed by researchers through the comparison of similarities and differences between statements of teachers. As a result of the study, teacher qualities for an efficient classroom management have been determined as 'personal characteristics', 'professional characteristics' and 'teacher approach to student'.

Findings: Findings obtained from the study have been classified under four sub headings: 'teacher qualities', 'approaches displayed by teachers', 'frequently faced problems' and 'suggestions for an efficient classroom management'. It is seen that teachers working in primary and secondary schools mainly concern 'personal characteristics', 'professional characteristics' and 'teacher approach to student'. In the category of personal characteristics, teachers working in both levels seemed to have 'patience' and 'empathy' as common features in their statements. While in the category of professional characteristics, teachers in both levels mentioned 'field knowledge', 'communicative skills', 'professional experience' and 'being organized' as key characteristics.

The teachers were observed to present precautionary approach, developmental approach and reactive approach. Similarly, the concepts of caring about students, maintaining good communication and empathy were mentioned by teachers working in both levels. However, only primary school teachers mentioned the concepts of 'constant feedback' and 'giving emphasis on the student's personal development' whereas the secondary school teachers stated concepts of 'avoiding negative criticism' and 'calling the students with their names'.

Regarding the problems mostly encountered in classroom management, teachers discoursed 'student differences', 'effect of family environment' and 'student attitude towards the lesson'. In this respect, primary school teachers mentioned

communication difficulties as the main problem. In contrast, secondary school teachers stated problems related to students' lack of information. Apart from these, one common issue mentioned by primary and secondary school teachers was the problems of puberty in students.

Discussion and conclusions: Teachers working in both levels pointed out communicative skills, field knowledge, professional experience and being organized in terms of professional characteristics category. In addition to these features, teachers also mentioned the necessity of utilizing technology and latest advancements in educational activities. That is to say, teachers are well-equipped in their fields and they are aware of the fact that they need to improve themselves. This also means that desired outcomes may be achieved in instructional activities in this way. All these features point out teacher's professional quality and competency and therefore result in the success of the learning and teaching activity (Büyükkaragöz, Muşta, Yılmaz, & Pilten, 1998).

Primary and middle school teachers in this study were observed to present attitudes suitable to precautionary, developmental and reactive approaches in classroom management. Moreover, it was determined that primary school teachers exhibit a sharper reactive approach as compared to secondary school teachers. According to Başar (2004), dominant use of reactive approach may be an indicator of the restricted classroom management competency level. This situation may be attributed to classroom management competence of the primary school teachers.

Regarding creating an efficient classroom management, teachers working in primary and secondary schools generally stated student differences, family issues and problems related to student attitudes towards the lesson. In addition, more than half of the teachers both in primary schools and secondary schools mentioned the issues resulting from students' not performing homework and not keeping proper notebooks. This situation may be related to students' irrelevance to lessons, disinterest in learning or irresponsibility. It is a striking fact that teachers of both levels noted that crowded classes make it difficult to control the classroom. For this reason, classroom setting should be organized so as to avoid disturbance and lack of concentration among students (Öztürk, 2003; Seven & Engin, 2006; Yaman, 2006; Şentürk & Oral, 2008). Since large classes affect learning negatively, it would be more convenient for the teacher to reduce the number of students in the classes in terms of classroom management.

For an efficient education to take place, a suitable classroom setting, a qualified teacher, school, student and parent cooperation is necessary as well as an order formed by certain classroom rules determined by the consensus of all the stakeholders of education. In order to set this environment, it can be suggested to make all teachers have contemporary classroom management competences and dispositions by means of pre-service and in-service training programs. And for researchers, it may be suggested to do research on opinions of lecturers of primary school and secondary school science and mathematics fields education departments regarding efficient classroom management and probable similarities and differences between these opinions.

Keywords: *Classroom management, characteristics of teachers, teachers' opinions*

Giriş

Eğitim sistemi; öğrenci, öğretmen, okul, müfettiş, yönetici, aile, amaç, konu, metot ve çevre öğelerinin birbiriyle sıkı etkileşimi ile oluşan bir bütündür (Kahyaoğlu, & Yangın, 2007). Eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek ve istenilen verimi elde etmek, sistemin bütün parçalarının uyumlu şekilde işlemesi ile mümkün olabilir. Öğretmen ise bu sistemin odak noktasında yer almaktadır (Karahana, 2008). Çünkü öğretmen, diğer öğelerin verimli ve düzgün bir şekilde işlenmesinde etkilidir (Çelikten, & Can, 2003; Çelikten, Şanal, & Yeni, 2005). Ayrıca öğretmen, öğrenci ile öğretim programı arasında bir köprü görevi üstlenir. Öğretmen, öğrenciye öğretim programında yer alan kazanımları edinmesi için rehberlik yapar ve öğrencilerin öğrenme düzeylerini belirler. Diğer bir ifadeyle, öğretmenin görevi, çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak çeşitli öğrenme yaşantılarını düzenlemek ve istedik davranışların öğrenci tarafından kazanılıp kazanılmadığını değerlendirmektir (Fidan ve Erden, 1994).

Eğitim alanında sürekli bir yenileşmenin olması ve yeni teknolojilerin eğitime uyarlanması, öğretmenlerin mesleki niteliklerinde ve eğitimlerinde yenilikleri ve değişimi kaçınılmaz kılmaktadır (Matzen, & Edmunds, 2007). Toplum olarak ilerleyebilmek için okullarda iyi bir eğitimin sağlanması gerektiği bilinen bir gerçektir. Ancak okullarda iyi bir eğitimin verilebilmesi ve öğrencilerin başarılı olabilmeleri için, okuldaki öğretimin niteliğinin yükseltilmesi gereklidir. Okullardaki başarı grafiği nitelikli öğretmenler olmadan önemli düzeyde yükseltilemez. Başka bir ifadeyle, iyi öğrencilere sahip olunabilmesi için iyi öğretmenlere ihtiyaç vardır (Özyar, 2003; Seferoğlu, 2003). Amerikan Öğretim Federasyonunun raporuna göre; profesyonel gelişme olmadan okul reformu gerçekleşemez. Ülkeler yüksek standartlar benimseyebilir, öğrencilerin nasıl öğrendikleri konusunda en iyi araştırmaları yapabilir, ders kitaplarının ve değerlendirmenin yapısını değiştirebilir, etkili öğretim stratejilerini teşvik edebilir. Fakat sınıftaki öğretmen bunları kavramadıkça ve plana bağlı kalmadıkça bu tedbirler işe yaramayacaktır. Okulları değiştirmenin, öğretmenlerin profesyonel gelişimine yatırım yapmaktan daha etkili bir yolu yoktur (Hawley, & Valli, 1999).

Nitelikli eğitim ve öğretim ortamları oluşturmak etkili bir okul ve sınıf yönetimine bağlanabildiği gibi, etkili bir okul ve sınıf yönetimi de öğretmenlerde sınıf yönetimi becerilerinin bulunmasına bağlanabilir. Bu nedenle, eğitimin kalitesi büyük ölçüde, sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır (Harris, 1991; Demirel, 2005; Şentürk, & Oral, 2008). Sınıf yönetimi; içinde öğrenmenin gerçekleştiği bir çevrenin oluşturulabilmesi için gerekli olanak ve süreçlerin, öğrenme düzeninin, ortamının ve kurallarının sağlanarak devam ettirilmesidir (Brophy, 1983; Brophy, 1988). Öğretmen öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra, sınıf yönetimi görevini de yerine getirmektedir. Ayrıca öğretmen, eğitim süreçlerinin düzenlenmesinden ve yürütülmesinden sorumludur (Wragg, 1993; Aydın, 1998). Bu anlamda etkili

sınıf yönetimi becerilerine sahip olmayan öğretmenler, öğrenme ve öğretme sürecinde etkisiz kalabileceği gibi, sahip olunan iyi bir sınıf yönetimi ve organizasyonu becerisi ise öğretmenleri karşılaştıkları birçok zorluktan kurtarabilir. Öğrencilerin eğitsel yaşantıları kazanabilmeleri, sınıfın başarılı bir biçimde yönetilmesine (Başar, 2004), sınıftaki yönetimin başarılı olması ise doğrudan öğretmene bağlanmaktadır (Yılmaz, 2008).

Sınıf yönetiminde öğretmenin rolünü açıklarken, sınıf yönetimi ile ilgili benimsenen yaklaşımlara da aşina olmak gerekmektedir. Alanyazında sınıf yönetimi ile ilgili olarak çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır: Wragg'ın (1993) otoriter, serbestçi anlayış, davranış yönlendirme, insanlar arası ilişkiler, bilimsel, sosyal sistem ve folklor olmak üzere yedi yaklaşımı; Levin, & Nolan'ın (1991) müdahaleci, müdahaleci olmayan ve etkileşimci olmak üzere üç yaklaşımı ve Başar'ın (2001) tepkisel, önlemsel, gelişimsel ve bütünsel olmak üzere dört yaklaşımı gibi. Bu yaklaşımlardan “geleneksel yaklaşım”da, sınıf kuralları vurgulanır ve öğretmen tarafından belirlenen bu kurallara öğrencilerin sorgulamadan uymaları beklenir. “Tepkisel yaklaşım”da, öğrencilerin istenmeyen davranışlarına öğretmen tarafından tepki verilmesi söz konusudur. “Önlemsel yaklaşım”da, öğretmenin öngörü gücü ve planlama bilgi ve becerisi vurgulanarak, istenmeyen bir durum ya da davranış gerçekleşmeden önlem alması gerekliliği üzerinde durulur (Başar, 2004). Çelik'e (2003) göre, “gelişimsel yaklaşım”da öğretim etkinliklerini düzenlerken ve uygularken, öğrencilerin gelişim evrelerinin ve bu uygulamalara hazır bulunuşluklarının göz önünde bulundurulması amaçlanır. “Bütünsel yaklaşım”da ise, öğretmenin tüm sınıf yönetimi yaklaşımlarını kullanabilme yeterliliği üzerinde durulmaktadır (Girmen, Anılan, Şentürk, & Öztürk, 2006). Bu yaklaşımların bilinmesi, etkili bir sınıf yönetiminin gerçekleştirilmesinde öğretmenlere yol gösterici olacaktır.

Bu bağlamda yapılan çalışmayla, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde çalışan öğretmenlerin, “sınıf yönetimi” kavramına ilişkin görüşlerini; “öğretmen özellikleri”, “sergilenen yaklaşımlar”, “karşılaşılan sorunlar” ve “öneriler” boyutlarında incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde çalışan öğretmenlerin, etkili sınıf yönetimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımı, verilerin araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre organize edilmesine ve görüşmede kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak sunulmasına imkân vermektedir (Yıldırım, & Şimşek, 2005; Çepni, 2009).

Örneklem

Çalışmanın örneklemini, Rize ilinde 3 ilköğretim ve 3 ortaöğretim okulunda farklı branşlarda görev yapan toplam 42 öğretmen oluşturmaktadır. Yapılan çalışma, amacı doğrultusunda gönüllülük esasına dayanılarak katkıda bulunabilecek öğretmenlerle yürütülmüştür.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Mesleki deneyim	İlköğretim		Ortaöğretim		Toplam
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
0-5	2	5	3	1	11
6-10	5	6	6	7	24
11-15	-	-	1	2	3
16-25	-	3	-	1	4
Toplam	7	14	10	11	42

Tablo 1’de görüldüğü gibi, katılımcıların 25’i erkek ve 17’si ise kadındır. Çalışmada, farklı mesleki deneyime sahip öğretmenler mevcut olmasının yanında, 6-10 yıllık mesleki deneyimi olan katılımcıların sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada 2009-2010 eğitim öğretim yılında ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerini belirlemek için 4 açık uçlu sorudan oluşan yazılı görüşme formu kullanılmıştır. Form, iki uzman görüşü doğrultusunda düzenlenerek son şeklini almıştır. Görüşme formunda yer alan sorular aşağıda sunulmuştur:

1. Etkili bir sınıf yönetimi için önemli gördüğünüz öğretmen özellikleri sizce nedir?
2. Sınıf yönetimi sağlamada ne gibi yaklaşımlar sergiliyorsunuz? Örnek veriniz.
3. Sınıf yönetiminde ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?
4. Sizce etkili bir sınıf yönetimi için yapılması gerekenler nelerdir?

Araştırmacılar katılımcıların tümüyle yüz yüze görüşmüştür. Bazı katılımcılar görüşme formunu bizzat araştırmacıların yanında doldururken, bazı katılımcılar ise formu doldurup sonradan araştırmacıların kendisine teslim etmiştir. Bütün görüşme formları, öğretmenlerden yaklaşık üç haftalık bir süre içerisinde toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmacılar tarafından; örneklemdaki ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin açık uçlu sorulara verdiği cevaplar yazılarak, etkili bir sınıf yönetimi sağlamaya ilişkin ifadeleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırılmış, kategoriler oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde, betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Her bir soru için ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin ifadeleri kendi içerisinde benzer ya da farklı olanlar belirlenerek kodlar oluşturulmuş, bu veriler tablolara dönüştürülmüştür. Tablolarda belirtilen frekanslar, ilköğretim ve ortaöğretimdeki öğretmenlerin belirttiği kodlar üzerinden alınmıştır. Tablolarda n_{ilk} ve n_{ort} şeklinde, her bir tema için görüş belirten ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmenlerin sayıları verilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin yaptığı açıklamalardaki temel düşüncüyü özetleyen cümlelerden bazıları tırnak içinde değiştirilmeden sunulmuştur. Görüşleri aynen aktarılan ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmenler, sırasıyla İ.Ö-1, İ.Ö-2, İ.Ö-3, ... ve O.Ö-1, O.Ö-2, O.Ö-3, ... şeklinde sembolize edilmiştir.

Bulgular

Çalışmadan elde edilen bulgular, dört alt başlık kullanılarak sunulmuştur. Bunlar; “öğretmen özellikleri”, “öğretmenler sergilediği yaklaşımlar”, “en çok karşılaşılan sorunlar” ve “etkili bir sınıf yönetimi için öneriler” şeklinde sıralanmıştır.

Öğretmen Özellikleri

Etkili bir sınıf yönetimi için önemli görülen öğretmen özellikleri; örneklemdaki öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda “kişisel özellikler”, “mesleki özellikler” ve “öğrenciye yaklaşım” olarak kodlanarak verilmiştir. Gerekli görülen öğretmen özellikleri, frekans ve öğretmen sayısı dikkate alınarak Tablo 2’de gösterilmiştir.

Burada katılımcılar öğretmen özelliklerine ilişkin olarak birden fazla özellik üzerinde durmuşlardır. Tablo 2’de görüldüğü gibi, sınıf yönetimini sağlamak için en çok gerekli olan öğretmen özelliklerine ilişkin, ilköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin 9’u kişisel özellikler, 12’si mesleki özellikler ve 6’sı öğrenciye yaklaşım üzerinde durmuştur. Ortaöğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin ise 11’i kişisel özellikler, 9’u mesleki özellikler ve 5’i öğrenciye yaklaşıma önem verdiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 2).

İlköğretim kademesinde görev yapan öğretmenler “kişisel özellikler” kategorisinde; sabır, empati kurma ve meslek sevgisi’ni ifade etmektedir. Ortaöğretim kademesinde ise öğretmenlerin 7’sinin sabır özelliğini ifade etmesi dikkat çekicidir. “Kişisel özellikler” kategorisinde her iki kademe görev yapan öğretmenlerin ifadelerinde sadece sabır ve empati kurma özelliklerinin ortak olduğu görülmektedir. Bunun yanında meslek sevgisini, sadece ilköğretim

kademesinde görev yapan öğretmenlerin ifade etmesi önemli bir nokta olarak görülmektedir.

Tablo 2

Katılımcıların Sınıf Yönetimi İçin Gerekli Gördüğü Öğretmen Özellikleri

Özellikler	İlköğretim (n=21)	f	Ortaöğretim (n=21)	f
Kişisel özellikler n _{ilk} = 9 n _{ort} =11	Sabır	3	Sabır	7
	Empati kurma	3	Empati kurma	2
	Meslek sevgisi	3	Anlayışlı olma	2
	Hoşgörü	2	Yetenek	2
	Tutarlılık	2	Özgüven	1
	Aktiflik	2	Tutarlılık	1
	Güçlü bir kişilik	1	Önyargısız olma	1
	Kendini geliştirme	1	Yaratıcılık	1
Disiplinli/düzenli	1			
Mesleki özellikler n _{ilk} = 12 n _{ort} =9	Alan bilgisi	5	Alan bilgisi	6
	Okul idaresi ve öğretmenlerle işbirliği	5	Teknolojiden faydalanma	5
	İletişim becerisi	4	İletişim becerisi	4
	Teknolojiden faydalanma	4	Sesi doğru kullanma	3
	Mesleki deneyim	3	Genel kültür	3
	Planlı/tebiri olma	2	Dikkat çekmeyi bilme	2
	Pedagojik bilgi	2	Mesleki deneyim	2
			Planlı/tebiri olma	2
		Pedagojik bilgi	1	
		Öğreten ve öğrenen olduğunun bilincinde olma	1	
Öğrenciye yaklaşım n _{ilk} = 6 n _{ort} =5	Öğrenciyi tanıma	4	Öğrenci farklılıklarını dikkate alma	5
	Öğrenciye kendini sevdirmeye	3	Öğrenciyi önemseydiğini belli etme	3
	Öğrenciyi sevmeye	1	Öğrencilere eşit davranma	2
	Öğrencinin güvenini kazanma	1	Öğrenciyi tanıma	2
	Disiplinle baskıyı ayırt edebilme	1	Fazla iyi niyetli olmama	1
		1	Öğrenciye güvenme	1

“Mesleki özellikler” kategorisi altında en çok değinilen özelliklere ilişkin olarak, ilköğretim kademesindeki öğretmenlerin 5’inin alan bilgisine sahip olma, 4’ünün iletişim becerisi ve 3’ünün mesleki deneyim ve özelliklerine değindikleri

görülmektedir. Ortaöğretim kademesinde ise öğretmenlerin 6'sı alan bilgisi, 4'ü iletişim becerisi, 3'ü ses tonunu etkili kullanma ve 3'ü genel kültür özelliklerini ifade etmişlerdir. Mesleki özellikler kategorisinde her iki kademe görev yapan öğretmenlerin ifadelerinde alan bilgisi, iletişim becerisi, mesleki deneyim ve planlı olma özelliklerinin ortak olduğu görülmektedir. Bunun yanında sadece ilköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin okul yönetimi ve öğretmenlerle işbirliği, ortaöğretim kademesinde çalışan öğretmenlerin ise ses tonunu etkili kullanma ve dikkat çekmeyi sağlama özelliklerini ifade etmeleri dikkat çekicidir.

“Öğrenciye yaklaşım” kategorisi altında ise, ilköğretim kademesindeki öğretmenlerin 4'ü öğrenciyi tanıma ve 3'ü öğrenciye kendini sevdirmeye özelliklerini ifade etmişlerdir (Tablo 2). Ortaöğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin 5'i öğrenci farklılıklarını dikkate alma ve 3'ü öğrenciyi önemseyemediğini belli etme şeklinde görüşler belirtmiştir. Her iki kademe görev yapan öğretmenler tarafından öğrencileri tanıma özelliği ortak bir biçimde ifade edilmiştir. İlköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin öğrenciye kendini sevdirmeye; ortaöğretim kademesinde çalışan öğretmenlerin ise öğrencilere eşit davranma ve öğrenci farklılıklarını dikkate alma özelliklerini ifade ettikleri görülmektedir.

Katılımcıların belirttiği öğretmen özelliklerinin ilişkin bazı görüşler şöyledir:

‘...Meslek sevgisi, iletişim becerisi, yeteneklerin farkına varma, empati yapma, dersi planlama, öğrencilerin ilgilerine yönelik çalışmalara ağırlık verme ve motive etme yeteneklerine sahip olmalıdır.’ (İ.Ö-12, kişisel özellik, mesleki özellik ve öğrenciye yaklaşım)

‘... Davranışlarında tutarlı, kararlı... Ve öğrencilerin yanlışları karşısında her öğrenciye farklı davranmamalı. ...Sabırlı, paniğini belli etmeyen, empati kurabilen, koşulsuz kabul edebilen ve en önemlisi öğretme işini yaparken aynı zamanda öğrenen olduğunu unutmayan...’ (O.Ö-8, kişisel özellik, mesleki özellik ve öğrenciye yaklaşım)

Öğretmenlerin Sergilediği Yaklaşımlar

Etkili bir sınıf yönetimi için öğretmenlerin sergilediği yaklaşımlar; önlemsel, gelişimsel ve tepkisel yaklaşım olarak kodlanarak verilmiştir. Öğretmenler tarafından sergilenen yaklaşımlar Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3

Öğretmenlerin Öğrencilerine Karşı Sergiledikleri Yaklaşımlar

Yaklaşım	İlköğretim (n=21)	f	Ortaöğretim (n=21)	f
Önlemsel yaklaşım n _{ilk} = 10 n _{ort} =11	Öğrenciye değer verme	6	Öğrenciye değer verme	8
	Öğrenciyi tanıma	5	Karşılıklı saygı sevgi	8
	Öğrenciye güvenme	5	İyi iletişim	4
	Öğrencinin kimlik gelişimini önemseme	4	İsmiyle hitap etme	4
	İyi iletişim	4	Olumsuz eleştirilerden kaçınma	3
	Sürekli dönüt verme	3	Öğrencinin güvenini kazanma	3
Empati kurma	3	Empati kurma	2	
Gelişimsel yaklaşım n _{ilk} = 5 n _{ort} =8	Derse katılımı sağlama	5	Derse katılımı sağlama	7
	Farklı yöntemlerle bilgiyi sunma	4	Farklı yöntemlerle bilgiyi sunma	5
	Öğretmen hazırlığı	3	Beden dilini kullanma	5
	Tatlı sert olma	3	Öğrenci farklılıklarını dikkate alma	5
	Beden dilini kullanma	2		
	Etkili ders anlatımı	2		
	Dersi sevdirme	2		
	Öğrenciye ders çalışma yöntemlerini öğretme	2		
Tepkisel yaklaşım n _{ilk} = 6 n _{ort} =2	Sınıf kurallarını oluşturup uygulama	7	Öğrenciye sorumluluk verme	5
	Disiplin	7	Demokratik olma	5
	Ödül ceza	6	Sınıf kurallarını oluşturup uygulama	3
	Otokontrol	5		

Tablo 3'ten görüldüğü gibi ilköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin 10'u önlemsel yaklaşım, 5'i gelişimsel yaklaşım ve 6'sı ise tepkisel yaklaşım sergilemektedir. Buna karşın, ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin 11'inin önlemsel yaklaşım, 8'inin gelişimsel yaklaşım ve 2'sinin tepkisel yaklaşımı sergiledikleri görülmektedir.

“Önlemsel yaklaşım” kategorisi altında, ilköğretim kademesindeki öğretmenlerin 6'sının öğrenciye değer verme, 5'inin öğrenciyi tanıma, 5'inin öğrenciye güvenme ve 4'ünün iyi iletişim özelliklerine değindikleri görülmektedir. Ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin ise, 8'i öğrenciye değer verme ve 8'i karşılıklı saygı sevgi özelliklerini ifade etmişlerdir. Her iki

kademede görev yapan öğretmenler tarafından ifade edilen öğrenciye değer verme, iyi iletişim ve empati kurma özelliklerinin ortak olduğu görülmektedir. Bunun yanında sadece ilköğretim kademesinde görev yapan öğretmenler tarafından öğrenciye sürekli dönüt verme, öğrencinin kimlik gelişimini önemseme özellikleri ifade edilirken; ortaöğretim kademesinde çalışan öğretmenlerin ise öğrenciye ismiyle hitap etme ve olumsuz eleştirilerden kaçınma özelliklerini ifade ettikleri görülmektedir. Önlemlerle yaklaşımına ilişkin olarak (O.Ö-3) katılımcısı, *'Sınıf hâkimiyetinde öğrencileri pay sahibi etmeli. Onlar sınıf hâkimiyetinin parçası olursa sınıfta hâkimiyet daha kolay olur. Davranışların doğruluğunu veya yanlışlığını öğrencilere sürekli anlatmak gerekir ve olumsuz eleştirilerden kaçınmak gerekir.'* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

“Gelişimsel yaklaşım” kategorisi altında, ilköğretim kademesindeki öğretmenlerin 5’i derse katılımı sağlama, 4’ü farklı yöntemlerle bilgiyi sunma, 2’si etkili ders anlatımı ve 3’ü tatlı sert olma özelliklerini ifade etmiştir. Her iki kademedeki görev yapan öğretmenler tarafından ifade edilen; derse katılımı sağlama, farklı yöntemlerle bilgiyi sunma ve beden dilini kullanma özelliklerinin ortak olduğu görülmektedir. Buna karşın, öğrenci farklılıklarını dikkate alma sadece ortaöğretim kademesindeki öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Gelişimsel yaklaşıma ilişkin olarak (İ.Ö-15) katılımcısı, *'...Öğrencilere ders çalışma yöntem ve teknikleri öğretilmeli, ders sevdirmelidir... Öğretmenin mesleki bilgisi ve alan bilgisi ve zamanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek donanıma sahip olması gerekir...'* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

“Tepkisel yaklaşım” kategorisi altında ise, ilköğretim öğretmenlerinin 7’si sınıf kurallarını oluşturup uygulama, 7’si disiplin ve 6’sı ödül ceza özelliklerine değinmiştir. Ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin 5’i öğrenciye sorumluluk verme ve 5’i demokratik olma özelliklerini ifade etmiştir. Sınıf kurallarının oluşturulup uygulanması, her iki kademedeki öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Buna rağmen, sadece ilköğretimdeki öğretmenler tarafından ödül ceza özelliğinin ifade edilmesi dikkat çekicidir. Tepkisel yaklaşıma ilişkin olarak (İ.Ö-17) katılımcısı, *'İlk önce branşa hâkim olması gerekir öğretmenin, daha sonra öğrencilere dersin önemi hakkında bilgi vermek gerekir. Kuralları belirleme, tatlı-sert olma, ödül-cezayı uygulama...'* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

En Çok Karşılaşılan Sorunlar

Etkili bir sınıf yönetimi için öğretmenlerin en çok karşılaştığı sorunlar; öğrenci farklılıkları, aile ortamı etkisi ve öğrencinin derse tutumu olarak verilmiştir. Öğretmenlerin en çok karşılaştığı sorunlar Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4

Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde En Çok Karşılaştığı Sorunlar

Karşılaşılan sorunlar	İlköğretim (n=21)	f	Ortaöğretim (n=21)	f
Öğrenci farklılıkları n _{ilk} = 6 n _{ort} = 7	İletişim güclüğü	5	Öğrencinin bilgi	
	Ergenlik dönemi sorunları	4	eksikliği	7
	Farklı ilgi alanları	3	Ergenlik dönemi	
	Sağlık sorunları	2	sorunları	5
Aile ortamı etkisi n _{ilk} = 7 n _{ort} = 8	Arkadaşlık ilişkilerinde		Sorumsuz ve ilgisiz	
	sorunlar	7	öğrenci	8
	Kontrolsüz ve agresif			
	hareketler	5		
Öğrencinin derse tutumu n _{ilk} = 10 n _{ort} = 14	Topluma duyarsız			
	öğrenciler	4		
	Öğrenmeye /derse		Öğrenmeye/derse	
	isteksizlik	9	isteksizlik	14
	Ödev yapmama	9	Defter tutmama	10
	Motivasyon	6	Kendi aralarında	
	Ders dışı kaynak isteme	5	konuşma	9
			Dikkat eksikliği veya	
			dağılması	5

Tablo 4'te görüldüğü gibi, sınıf yönetiminde en çok karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak, ilköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin 6'sı öğrenci farklılıkları, 7'si aile ortamı etkisi ve 10'u öğrencinin derse tutumunu ifade etmektedirler. Ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin ise 7'si öğrenci farklılıkları, 8'i aile ortamı etkisi ve 14'ü öğrencinin derse tutumunu vurgulamıştır (Tablo 4).

İlköğretim kademesindeki öğretmenler öğrenci farklılıklarına ilişkin, en fazla iletişim gücünü dile getirirken, ortaöğretim kademesindeki öğretmenler ise öğrencinin bilgi eksikliğinden kaynaklanan sorunları ifade etmişlerdir. İlköğretim ve ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin ortak olarak ergenlik döneminden kaynaklanan sorunları ifade ettikleri görülmektedir. Öğrenci farklılıklarına ilişkin olarak (İ.Ö-3) katılımcısı, 'Ergenlik çağına girmenin verdiği sorunlar olmaktadır. Bu gelişim dönemi ve özellikleri iyi bilinmeli.

Bireysel farklılıklar ve gelişim özelliklerine göre yol izlenirse başarılı olunabilir.' şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Aile ortamı etkisi kategorisi altında ilköğretim öğretmenlerinin 7'si arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar, 5'i kontrolsüz ve agresif hareketi olan öğrenciler ve 4'ü topluma duyarsız öğrencileri ifade etmiştir. Ortaöğretim kademesinde ise öğretmenlerin 8'i sorumsuz ve ilgisiz öğrencilerden kaynaklanan sorunları ifade etmiştir. Aile ortamı etkisine ilişkin olarak (İ.Ö-19) katılımcısı, *'Öğrenciler aile ortamında yaşadıklarını aynen okulda uygulamak istemektedirler. Bu konuda okulun farklı bir ortam olduğunu anlatarak kuralları benimsetiyorum.'* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Öğrencinin derse tutumuna ilişkin ise, hem ilköğretim hem de ortaöğretimdeki öğretmenlerin, öğrencilerin öğrenmeye ve derse olan ilgisizliğini ifade ettikleri görülmektedir. İlköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin 14'ü, ortaöğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin ise 9'u öğrencilerin öğrenmeye karşı isteksizliğine değinmişlerdir. Ayrıca, ilköğretim öğretmenlerinin 9'u öğrencilerin ödev yapmamasından, ortaöğretim öğretmenlerinin 10'u ise defter tutmaktan kaynaklanan sorunları ifade etmiştir. Öğrencinin derse tutumuna ilişkin olarak (O.Ö-4) katılımcısı, *'İlgisiz öğrenciler ders dinlemeye karşı geliyorlar ve her türlü bilgiye kulaklarını kapatıyorlar. Bu öğrenciler dersi dinlemeyince ders dışı konuşup sınıfın huzurunu bozuyor ve sınıfta kaos ortamı yaratıyorlar. Burada sınıf kuralları devreye girmelidir.'* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Etkili Bir Sınıf Yönetimi İçin Öneriler

Etkili bir sınıf yönetimi için yapılabileceklerle ilişkin olarak öneriler; öğrenciye yaklaşım, öğretmeni bilgilendirme, aileyi sürece dâhil etme, işbirliği, dersin işlenişi, öğretmen yetkisi ve öğrenme ortamları olarak kodlanarak verilmiştir. Öğretmenlerin etkili bir sınıf yönetimi için yapılabileceklerle ilişkin önerileri Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5'ten görüldüğü gibi, ilköğretim kademesinde çalışan öğretmenlerin 17'si öğrenciye yaklaşım, 3'ü öğretmeni bilgilendirme, 5'i aileleri sürece dâhil etme, 5'i idareciler ve öğretmenler arasındaki işbirliği, 9'u dersin işlenişi, 3'ü öğretmen yetkisinde değişiklikler ve 11'i ise öğrenme ortamlarının düzenlemesi ile ilgili önerilerde bulunmuşlardır. Ortaöğretim kademesinde çalışan öğretmenlerin ise, 10'unun öğrenciye yaklaşım, 7'sinin öğretmeni bilgilendirme, 4'ünün aileleri sürece dahil etme, 8'inin idare-öğretmen-öğrenci-veli arasındaki işbirliği, 5'inin dersin işlenişi, 7'sinin öğretmen yetkisinde düzenleme ve 5'inin öğrenme ortamlarının düzenlenmesi ile ilgili önerilerini ifade ettikleri görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5

Öğretmenlerin Etkili Sınıf Yönetimi İçin Önerileri

Öneriler	İlköğretim	f	Ortaöğretim	f
Öğrenciye yaklaşım n _{ilk} = 17 n _{ort} = 10	Öğrenciyle iyi iletişim	11	Öğrenciyle iyi iletişim kurma	9
	Öğrenciye sorumluluk verme	10	Öğrenciye sevgi saygı	8
	Öğrenciye önemsendiğini hissettirme	10	Öğrenci farklılıklarını dikkate alma	5
	Öğrenciyi iyi tanıma	5		
	Arkadaşça yaklaşım	4		
Öğretmeni bilgilendirme n _{ilk} = 3 n _{ort} = 7	PDR desteği	3	Seminerler	7
			Hizmet içi eğitim	5
			Rehber kılavuzlar	3
			PDR desteği	2
			Kişisel gelişim kitapları okuma	2
Aileyi sürece dâhil etme n _{ilk} = 5 n _{ort} = 4	Okulun aileden farklı bir ortam olduğunu benimsetme	5	Aileleri bilgilendirme	4
	Aileleri bilgilendirme			
	Aileyi tanıma	4		
	Ailelerle iletişim	4		
		3		
İşbirliği n _{ilk} = 5 n _{ort} = 8	İdare-öğretmen-veli işbirliği	5	İdare -öğretmen-veli işbirliği	8
			Okul-öğrenci-veli işbirliği	2
Dersin işlenişi n _{ilk} = 9 n _{ort} = 5	Kuralların net olarak bildirilmesi	5	Farklı yöntemler kullanma	8
	Farklı yöntemler kullanma	7	Dikkat çekici sorular/etkinlikler kullanma	6
	Ses tonunu etkili kullanma	2	Sınıf kurallarını kullanma	5
			Güncel olaylardan bahsetme	4
			Beden dilini kullanma	4
		Ses tonunu etkili kullanma	4	
Öğretmen yetkisi n _{ilk} = 3 n _{ort} = 7	Demokratik ortam oluşturma	3	Disiplin kurallarında düzenleme	4
	Sınıf kurallarını birlikte oluşturma	2	Demokratik ortam oluşturma	4
			Sınıf kurallarını birlikte oluşturma	3
Öğrenme ortamları n _{ilk} = 11 n _{ort} = 5	Eksik malzemeleri tamamlama	7	Sınıf mevcudunu azaltma	4
	Sınıf mevcudunu azaltma	5	Ek kaynaklar temin etme	2
	Oturma düzenini ayarlama	5	Zaman ayırıp ilgilenme	1
	Sosyal aktiviteler	2		

İlköğretim ve ortaöğretim kademesindeki öğretmenler, en fazla “öğrenciye yaklaşım” konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Bu kategori altında her iki kademedeki öğretmenlerin etkili bir sınıf yönetimi için öğrenciyle iyi iletişim kurmanın gerekliliğinde hemfikir oldukları görülmektedir. Bunun yanında

İlköğretimdeki öğretmenlerin 10'u öğrenciye sorumluluk verme ve 10'u öğrenciye önemli olduğunu hissettirme ile ilgili önerilerini ifade etmişlerdir. Öğrenciye yaklaşıma ilişkin olarak (İ.Ö-17) katılımcısı, 'Öğrenci, davranışlarının takip edildiği ve değerlendirildiğini bilmeli ve bu konuda öğretmen öğrenciyi bilgilendirmelidir... ailelerin eğitimden geçmesi gerekiyor ve okul kuralları konusunda okul idaresi ve öğretmenlerin aynı yaklaşımda bulunmaları gerekmektedir.' şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin, ilköğretim öğretmenlerine oranla "öğretmeni bilgilendirme" konusunda önerileri dikkat çekmektedir. PDR desteği her iki kademedeki öğretmenlerin önerileri arasındadır. Bunun yanı sıra ortaöğretimde çalışan öğretmenlerin etkili bir sınıf yönetimine ilişkin; seminerler ve hizmet içi kursların verilmesi, rehber kılavuzların basılması ya da kişisel gelişim kitaplarının okunması gibi önerileri bulunmaktadır. İlköğretim kademesindeki öğretmenlerin sınıf yönetiminde aile faktörünü ön plana çıkardıkları görülmektedir. Bu öğretmenler velilerle iletişimi özellikle önermektedir. Öğretmeni bilgilendirmeye ilişkin olarak (O.Ö-20) katılımcısı, 'Öğretmen kişisel gelişim kitapları okunmalıdır. Bu konuda verilen seminerlere veya hizmet içi kurslara katılmalıdır. Öğretmenlik mesleğinin hakkını verecek şekilde davranmalıdır.' şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Her iki kademedeki öğretmenler, işbirliğinin önemi konusunda görüşlerini belirtmişlerdir. İlköğretim kademesindeki öğretmenlerin 5'i idare-öğretmen-veli işbirliğini ifade ederken, ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin 8'inin idare-öğretmen-veli işbirliği ve 2'sinin okul-öğrenci-veli işbirliğini ifade ettikleri görülmektedir.

İlköğretim kademesindeki öğretmenlerin 3'ü demokratik ortam oluşturma, 2'si ise sınıf kurallarını birlikte oluşturmaya değinmişlerdir. Ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin ise 4'ü demokratik ortam oluşturma, 3'ü sınıf kurallarını birlikte oluşturmayı ifade etmişlerdir. Burada yalnızca ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin disiplin kurallarında düzenleme yapılmasını ifade ettikleri görülmektedir.

İlköğretim kademesindeki öğretmenlerin ortaöğretim kademesindeki öğretmenlere oranla dersin işlenişi ve öğrenme ortamları konusuna daha çok dikkat çektikleri görülmektedir. Bunun yanında ilköğretim kademesindeki öğretmenlerin 7'si ve ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin ise 8'i dersin işlenişinde farklı yöntem ve tekniklerin önemine değinmişlerdir. Ayrıca ilköğretim ve ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin kuralların net olarak bildirilmesi ve ses tonunu etkili kullanma konusunda ortak görüşe sahip oldukları görülmektedir. Dersin işlenişine ilişkin olarak (İ.Ö-2) katılımcısı, 'İkeli olmalı, uyulması gereken kuralları net olarak bildirmeli, ailelerle mutlaka iletişim kurulmalı, aktif olabilmeli, oyun, şiir, benzeri sosyal aktivitelerle dolu olabilmelidir.' şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin 7'si öğrenme ortamına ilişkin olarak eksik malzemelerin tamamlanması konusunda görüşlerini belirtirken, her iki kademedeki öğretmenlerin sınıf mevcudunun azaltılması yönünde hemfikir oldukları görülmektedir. Öğrenme ortamına ilişkin olarak (O.Ö-3) katılımcısı, 'Sınıftaki öğrenci sayıları azaltılabilir, sorun yaşayan öğrencilere rehberlik ve psikolojik yardım desteği verilebilir... öğrencilerin kültür düzeyini artırıcı çalışmalar yaparak öğrencileri bilinçli davranışlara yönlentmelidir.' şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Etkili bir sınıf yönetimini sağlamaya ilişkin, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde görev yapan öğretmenlerin görüşlerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması amaçlanan bu çalışmada, öğretmenler en çok gerekli olan öğretmen özelliklerine ilişkin olarak sabır ve empati özelliklerini ifade etmişlerdir. Ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin ilköğretim öğretmenlerine oranla sabır özelliğini daha fazla ifade etmesi dikkat çekicidir. Sabır ve empati özelliğinin öne çıkmasındaki neden, ortaöğretim öğrencilerinin yaş grubu özelliklerinden kaynaklanabilir. İlköğretim ve ortaöğretimdeki öğrencilerin gelişim süreçleri farklı olduğundan, her iki kademedeki öğrencilerinin fiziksel, bilişsel, ahlaki ve kişilik gelişimlerinin farklı olduğu bilinmektedir. İlköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim öğrencileri ergenlik dönemine denk geldiğinden, onlar için hızlı bir fiziksel, bilişsel ve psikolojik gelişmenin olması söz konusudur. Bunun için öğretmen her öğrenciye kendi gelişim düzeyine uygun sorumluluklar vererek başarılı olmasını sağlamalıdır. Bu ise, öğretmenlerin öğrencilere karşı daha sabırlı olması ve onlarla empati kurması ile sağlanabilir. Bu sayede öğrenci, yaptığı işte başarılı oldukça kendisine güven duyacak, çalışma ve başarılı olma güdüsü artacaktır. Bu durum ise öğretmenin sınıf hakimiyetini olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle, öğretmenlere öğretmenlik mesleğinin zorlukları anlatılmalı ve öneminin anlaşılması sağlanmalıdır (Oral, 2003).

Her iki kademe görev yapan öğretmenler mesleki özellikler kategorisine ilişkin olarak, iletişim becerisi, alan bilgisi, mesleki deneyim ve planlı olma özelliklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin belirttiği bu özellikler, MEB tarafından benimsenen "öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri" arasında yer almaktadır (MEB, 2004). Bu özelliklere paralel olarak ideal öğretmen; hoşgörülü, güvenilir, objektif, kendini geliştirmeye ve eleştirmeye açık, başarı odaklı, zamanı etkili kullanma, yönetici ve öğretmenlerle işbirliği, sınıfta yapıcı ve eğitsel bir disiplin oluşturma ve sınıf yönetiminin tüm etkinliklerinde öğrencinin katılımını esas alma özelliklerine sahiptir (Çelikten ve Can, 2003; Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Ayrıca, her iki kademe görev yapan bazı öğretmenler belirtilen bu özelliklerin yanı sıra, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde teknolojiye yararlanma ve yeniliklerin takip edilmesine değinmişlerdir. Bu

durum, öğretmenlerin alanlarında iyi yetişmiş oldukları veya kendilerini yetiştirmeye çalıştıkları anlamına gelebileceği ve bu sayede yaptıkları eğitim ve öğretim etkinliklerinde istenilen verimin alınabileceği söylenebilir. Tüm bu mesleki özellikler ise, öğretmenin niteliği ve yeterliliğinin göstergesi olup, eğitim öğretim faaliyetinin başarıya ulaşmasını sağlar (Büyükkaragöz vd., 1998).

Çalışmada yer alan ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin; sınıf yönetiminde önlemsel, gelişimsel ve tepkisel yaklaşımlara uygun davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Bunun yanında ilköğretim öğretmenlerinin ortaöğretim öğretmenlerine oranla daha fazla tepkisel yaklaşımı sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Başar (2004) tepkisel yaklaşımın öğretmen tarafından ağırlıklı olarak kullanılmasının, öğretmenin sınıf yönetimi ile ilgili yeterlilik düzeyinin sınırlılığının bir göstergesi olabileceğini ifade etmiştir. Bu durumun, ilköğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimine ilişkin yeterlilikleri ile ilgili olduğu söylenebilir.

Etkili bir sınıf yönetimini sağlamaya ilişkin, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde çalışan öğretmenler; sınıf yönetimine ilişkin olarak genelde öğrenci farklılıkları, aile ilişkilerinde sorunlar ve öğrencinin derse tutumundan kaynaklanan sorunları dile getirmişlerdir. Ayrıca hem ilköğretim hem de ortaöğretimdeki öğretmenlerin yarısından fazlası, öğrencilerin ödev yapmamasından ve defter tutmamasından kaynaklanan sorunları ifade etmiştir. Bu durum, öğrencilerin derse olan ilgisizliğine, öğrenmeye isteksizliğine veya sorumsuz olmasına bağlanabilir. Bu nedenle, öğretmenlerin öğrencilerini daha yakından tanımaları ve öğretimi planlarken bu sorunları dikkate almaları gerekir. Eğitim ve öğretim sürecinde öğrencilerin dersteki başarısı birçok faktöre bağlanabilir ve bu faktörlerden biri de bireysel farklılıklardır. Şentürk (2007) çalışmasında, başarılı bir eğitim ve öğretim için öğretmenlerin, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate almaları gerektiğini ifade etmektedir. Diğer bir faktör ise öğrencilerin derse karşı gösterdiği tutumlarıdır. Öğrencilerin derse karşı olumlu tutumları, o derse karşı ilgilerini ve isteklerini artıracak ve bu durum onların öğrenmelerini olumlu yönde etkileyecektir. Öğrencilerin derse karşı olumsuz tutumları ise öğrencilerin o derse yönelik bir amacının olmadığına göstergesi olabilir. Özan (2009) çalışmasında, her öğrencinin derse karşı aynı ilgi ve isteği duymayabileceğini, bu nedenle öğretmene düşen görevin mümkün oldukça derse karşı ilgi çekici etkinlikler düzenlemek olduğunu ifade etmektedir. Öğrencilerin derse katılımlarının yetersiz olması ise zaman zaman sınıfta istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olmakta ve sınıf yönetimini güçleştirmektedir (Öztürk, 2003). Öğrencilerdeki bu ilgi eksikliğinin çeşitli nedenleri olabilir. Dersin sürekli aynı şekilde işlenmesi bu nedenlerden birisi olabilir. Bunu önlemek için öğretmenler soru sorabilir, farklı yöntem tekniklerden faydalanarak dersi ilgi çekici hale dönüştürebilir (Çakmak vd., 2008). Bu durum ise, öğretmenlerin öğretim yöntemlerine yönelik yeterliliğine bağlanabilir (Kahyaoğlu ve Yangın, 2007).

Çalışmada etkili sınıf yönetimi için önerilere ilişkin, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde çalışan öğretmenler, dikkat çekmede ve motivasyonu sağlamada yaşanan sorunlara yönelik sınıf mevcudunun azaltılması, farklı yöntemler kullanma, güncel olaylardan bahsetme, ilginç olaylar anlatarak ve ses tonunu etkili kullanmayı deneyerek öğrencilerin dikkatini çekmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Fakat her iki kademedeki öğretmenlerin, sınıf mevcudunun kalabalık olmasının sınıf hakimiyetini zorlaştırdığını ifade etmesi dikkat çekicidir. Büyük sınıflar yeterli kontrolü engelleyebileceğinden, sınıf ortamı öğrencilerin birbirlerini rahatsız etmeyecekleri biçimde düzenlenmelidir (Öztürk, 2003; Seven ve Engin, 2006; Yaman, 2006; Şentürk ve Oral, 2008). Kalabalık sınıfların öğrenme ortamını olumsuz etkilemesi nedeniyle, sınıf mevcudunun azaltılması sınıf yönetimi açısından öğretmene kolaylık sağlayabilir. Öğretimde esas olan, öğrencide kalıcı davranış değişikliği meydana getirmek için uygun öğrenme ortamları oluşturulması (Fidan ve Erden, 1994) ise, öğretmen öğrencilerin dikkatini öğrenme materyaline yönlendirme ve öğrenme motivasyonunu artırmayı sağlayabilmelidir. Bu durum, sınıf mevcudunun kalabalık olmaması ve öğretmenin etkili sınıf yönetimi becerisine sahip olmasını gerektirmektedir. Çünkü eğitimde başarıya ulaşmanın yolu etkili ve kaliteli bir sınıf yönetimine dayanmaktadır (Öğülmüş ve Özdemir, 1995; Uludağ ve Odacı, 2002; Erginbaş, 2009).

İlköğretim öğretmenlerinin etkili sınıf yönetimi için gerekli önerileri arasında en az önem verilenin okul, öğrenci ve veli işbirliği olduğu görülmektedir. Okul, aile ve veli arasında uyumlu bir işbirliği olmaması, eğitim sisteminin işleyişini olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca uyumlu işbirliği için gerekli olan, ailelerin okul ile olumlu bir iletişim ortamının sağlanabilmesidir ve bu durum ise ailelerin kendi çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kurabilmeleri anlamına gelebilir. Çünkü yapılan araştırmalar öğrenmenin büyük kısmının sınıf dışında gerçekleştiğini göstermektedir (Balcı, 1988; Demirel, 2004; McKeachie ve Svinicki, 2006; Saka, 2009) ve bu işbirliği sağlanırsa öğrenciler bu durumdan olumlu yönde etkilenir. Çünkü, öğrenciler okul saatleri dışında sosyal ve doğal çevre ile etkileşim halindedir (Varış, 1998) ve işbirliğine dayalı öğrenme, öğrencilerin bilgilerini ve becerilerini paylaşmalarını ve diğer öğrencilerin öğrenme süreçlerini gözlemlmelerini sağlar (Petraglia, 1998).

Eğitim sisteminin en önemli ögesi öğretmendir ve öğretmenlik mesleği sabır ve hoşgörü gerektiren bir meslektir. İyi ve nitelikli bir eğitim ise nitelikli öğretmenlerin ürünüdür. Nitelikli bir öğretmenin, çok iyi derecede alan bilgisine sahip olmasının yanı sıra pedagojik bilgilerinin de gerektiğinde yenilenmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, öğretmen kendisini teknolojik araç ve uygulamalar konusunda çağın gereklerine uygun olarak yetiştirmeli ve gerekli mesleki özellikleri kazanmalı ki, eğitim ve öğretimde istenilen verim elde edilebilsin. Çünkü, etkili bir sınıf yönetiminde öğretmenin alan bilgisi, mesleki bilgisi ve pedagojik bilgileri ön plana çıkmaktadır.

Etkili bir eğitim için; uygun bir sınıf ortamı, nitelikli bir öğretmen, okul, öğrenci ve veli işbirliği ve karşılıklı belirlenen sınıf kuralları ile oluşturulmuş bir düzen gerekmektedir. Bunun için, uygulanacak hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarıyla, tüm öğretmenlerin sınıf yönetiminde çağdaş yaklaşıma uygun bir anlayışa ve yeterliğe sahip olmalarının sağlanması önerilebilir. Çünkü Zentall ve Javorsky (2007)'e göre, hizmet içi eğitim, öğrencilerin sınıf içi davranışlarını düzenlemek, akademik, sosyal ve duygusal yönden gelişmelerini sağlamak için öğretmenlere faydalı olabilir. Ayrıca, öğretmenlerle okul, aile, çevre ve rehberlik hizmetleri arasında sıkı bir işbirliği sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılabilir. Ailelerin okula katılımının artırılması ve sorumluluk üstlenmesi ise, eğitim konusunda yeterli düzeyde bilgilenmeleri ile sağlanabilir.

Kaynakça / References

- Aydın, M. (1998). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Bakioğlu, A., & İnceçay, V. (2009). *Öğretmenlerin profesyonel öğrenmesine etki eden faktörlerin incelenmesi*, I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi 1-3 Mayıs 2009. Çanakkale, Türkiye.
- Balcı, A. (1988). Etkili okul. *Eğitim ve Bilim*. 12(70), 21-30.
- Başar, H. (2004). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Brophy, J. E. (1983). Classroom organization and management. *The Elementary School Journal*. 83(4), 265-285.
- Brophy, F. (1988). Educating Teachers about managing classroom and students. *Teaching and Teacher Education*. 4(1), 1-18.
- Büyükkaragöz, S., Muşta, M., Yılmaz, H., & Pilten, Ö. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Konya: Mikro Yayınları.
- Çakmak, M., Kayabaşı, Y., & Ercan, L. (2008). Öğretmen adaylarının sınıf yönetimi stratejilerine yönelik görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 53-64.
- Çelik, V. (2003). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çelikten, M., & Can, N. (2003). Yönetici, öğretmen ve veli gözüyle ideal öğretmen, *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 253-265.
- Çelikten, M., Şanal, M., & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 207-238.
- Çepni, S. (2009). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretme sanatı: Planlamadan değerlendirmeye*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Demirel, Ö. (2005). *Öğretimde planlama ve değerlendirme: Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Erginbaş, Ş. (2009). *Teknoloji destekli matematik öğretiminin sınıf yönetiminin öğrenci özellikleri açısından etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, Türkiye.
- Fidan, N., & Erden, M. (1994). *Eğitime giriş*. Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.
- Girmen, P., Anılan, H., Şentürk, İ., & Öztürk, A. (2006). Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına gösterdikleri tepkiler, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 235-244.
- Harris, A. H. (1991). Proactive classroom management: Several ounces of prevention. *Contemporary Education*, 62(3), 156-160.
- Hawley, D. Willis., & Valli, Linda. (1999). The essentials of effective professional development: A new consensus. In Hammond, L. Darling., Sykes, Gary (Ed.), *Teaching as the learning profession handbook of policy and practice*. California: Jossey-Bass Inc.
- Kahyaoğlu, M., & Yangın, S. (2007). İlköğretim öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterliliklerine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 73-84.
- Karahan, N. (2008). *Öğretmen yetiştirme düzeni ve Türkiye örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Levin, J., & Nolan, J. F. (1991). *Principles of classroom management. A hierarchical approach*. New York: Prentice Hall, Inc.
- Matzen, N. J. & Edmunds, J. A. (2007). Technology as a catalyst for change: The role of professional development. *Journal of Research on Technology in Education*, 39(4), 417-430.
- McKeachie, W. J., & Svinicki, M., (2006). *McKeachie's teaching tips: strategies, research, and theory for college and university teachers*. Boston: Houghton Mifflin.
- MEB. (2004). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. <http://otmg.meb.gov.tr/YetGenel.html>, 10/6/2010 tarihinde alındı.
- Oral, B. (2003). Öğretmenin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 5.
- Öğülmüş, S., & Özdemir, S. (1995). Sınıf ve okul büyüklüğünün öğrenciler üzerindeki etkisi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (1)2, 261-271.
- Öztürk, B. (2003). Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesi. İçinde Emin Karip (Editör), *Sınıf yönetimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özyar, A. (2003). *Milli Eğitim Bakanlığının öğretmen yetiştirme politikaları*, Ankara. http://oyegm.meb.gov.tr/ortasayfa/gn_md_sunu.htm, 10/6/2010 tarihinde alındı.

- Özan, M. B. (2009). Öğretmenlerin uyguladıkları sınıf yönetimi kuralları hakkında öğrenci görüşleri, *e-Journal of New World Sciences Academy*, 4(2), 1306-1311.
- Petraglia, J. (1998). The real world on a short leash: The (mis)application of constructivism to the design of educational technology. *Educational Technology Research and Development*, 46(3), 53-65.
- Seferoğlu, S. S. (2003). *Öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumları*. XII. Eğitim Bilimleri Kongresi, 15-18 Ekim 2003, Antalya.
- Seven, M. A., & Engin, A. O. (2006). Sınıf yönetimini etkileyen faktörler. *EKEV Akademi Dergisi*, 29, 275.
- Saka, A. Z. (2009). *Öğretme sanatı: Stratejiler, araştırmalar ve kuramlar*. Yayınlanmamış Ders Notları.
- Şentürk, H. (2007). Uygulama liselerindeki rehber öğretmenlerin sınıf yönetimi yaklaşımları, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 7-16.
- Şentürk, H., & Oral, B. (2008). Türkiye’de sınıf yönetimi ile ilgili yapılan bazı araştırmaların değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 1-26.
- Türnüklü, A., & Yıldız, V. (2002). Öğretmenlerin öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla başa çıkma stratejileri (I). *Çağdaş Eğitim*, 284, 22-27.
- Uludağ, Z., & Odacı, H. (2002). Eğitim öğretim faaliyetlerinde fiziksel mekan, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 153-154, Ankara. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/153-154/uludag.htm>
- Wragg, E. C. (1993). *Class management*. London: Routledge.
- Varış, F. (1998). *Eğitim bilimine giriş*. İstanbul: AlkımYayımları.
- Yaman, E. (2006). Eğitim sistemindeki sorunlardan bir boyut: Büyük sınıflar ve sınıf yönetimi, *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 261-274.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, N. (2008). Dersin akışını bozan istenmeyen davranışları yönetme stratejilerinin incelenmesi, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 1-38.
- Zentall, S. S., & Javorsky, J. (2007). Professional development for teachers of students with ADHD and characteristics of ADHD. *Behavioral Disorders*, 32(2), 78-93.

Günay Paliç & Esra Keleş

İletişim/Correspondence to:

Arş. Grv. Günay Paliç
Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü
e-mail: gunay.palic@rize.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Esra Keleş
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fatih Eğitim Fakültesi
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü
e-mail: esrakeles@ktu.edu.tr

Received: 15/12/2010
Revision received: 28/01/2011
Second revision received: 17/04/2011
Approved: 17/04/2011